

Tiedon muodot

Vuoden ensimmäinen *Historiallinen Aikakauskirja* lähestyy eri näkökulmista tietoa, tiedonsaantia ja tiedon muotoja. Ensimmäisessä artikkelissa Asko Nivala ja Jasmine Westerlund käsittelevät suomenkielisten taideromaanien tilallisuutta: millaisia seutuja ja alueita romaaneissa mainitaan, ja millaisia merkityksiä eri alueille annetaan? Omaksi erityisalueekseen erottuu Helsingin kantakaupunki, josta numeron kansikuvakin on. Toisaalta myös sisämaasta löytyy merkittäviä taiteen ja kulttuurin paikkoja, joskin kotiseudulle tai maaseudulle palaaminen usein tarkoittaa taiteellisen uran hiljenemistä.

Nivalan ja Westerlundin artikkeli tarjoaa esimerkin siitä, miten aikaisempien vuosikymmenten kortistointi- ja poimintatyö tarjoaa pohjaa uudelle digitaaliselle tiedonkäsittelylle ja kartalistamiselle. Artikkeleihin liittyvän hankkeen tietoja voi laajemmin tarkastella Suomalaisen kirjallisuuden atlaksen sivuilta, kuten Nivala ja Westerlund tarkemmin kuvaavat.

Janne Mäkirannan artikkeli tarkastelee karjanhoidon ja erityisesti navettarakentamisen muutoksia ja jatkumoit. Sotienjälkeisen ajan karjataloutta pyrittiin tehostamaan, ja Mäkirannan artikkeli tarjoaa tietoa siitä, millaiseen tietoon ja tiedekäsitykseen erilaiset navetta-uudistukset perustuivat. Kiinnostavaa kyllä, tehostamiseen pyrkivät asiantuntijat päätyivät suosittamaan pihattoja, joissa lehmillä oli enemmän liikkumatilaa kuin parsinavetassa. Toisaalta pihattohankkeet eivät sellaisinaan saavuttaneet toivottua suosiota, vaan karjanhoitoon vaikuttivat monet seikat, joihin yksittäiset asiantuntijat ja suositukset saattoivat vaikuttaa vain rajallisesti.

Tehostaminen ja rationalisointi esitettiin uutuuksina, mutta käytännössä pihatolla oli esi-

kuvansa vanhassa karjataloudessa. Kuten Mäkiranta tuo esiin, tehostamispuheen taustalla vaikuttivat osittain vanhat perinteet ja melko epätarkatkin ajatukset hyvästä karjanhoidosta. Rationalisointiin pyrkivä karjanhoito ei yhtäältä väistämättä johtanut siihen, että lehmien liikkumista olisi rajoitettu. Toisaalta pihatto-kokeilujen lähtökohtana ei ollut ensisijaisesti karjan hyvinvointi vaan tuotannon ja karjanhoidon tehokkuus.

Artikkeli tarjoaakin kiinnostavia näkökulmia siihen, mitä karjatalous on eri aikoina ollut ja mitä sen on sanottu olevan. Näin saadaan taustaa ja perspektiiviä nykypäivänkin keskusteluun karjataloudesta ja eläinten oikeuksista.

Juha-Matti Ritvasen artikkeli puolestaan käsittelee Venäjän ulkomaantiedustelua Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, 1990-luvulla. On tyypillistä, että ulkomaantiedustelu kietoutuu diplomatiaan ja täydentää sitä. Tiedustelu on samalla ala, jonka toimijat pyrkivät välttämään yksiselitteisten lähteiden syntymistä ja saatavuutta.

Ritvasen käsittelemät esimerkit tarjoavat lisävaloa siihen, millainen oli ulkomaantiedustelun yleistilanne 1990-luvulla, kun vanhat viestintäreitit katkesivat. Valtiojohdon reaktiot ja säilyneet muistiot tarjoavat kiinnostavaa tietoa siitä, miten suomalaiset solmivat kiinteämpiä yhteyksiä lännen suuntaan. Artikkeli antaa myös kiinnostavaa peilauspintaa ja taustaa viime vuosien uusille turvallisuuspoliittisille siirroille.

Aleksi Martin tutkimusartikkelissa liikutaan historian opettamisen ja historiasta syntyvien malliskeemojen parissa. Historiaa hahmottaessaan ihmiset kertovat tarinoita, jotka antavat myös moraalisia ohjeita tulevaisuutta varten. Marti tuo tutkimuksessaan esiin, miten erilaiset,

osittain vastakkaiset historian tulkinnat tulevat esiin koululaisten kirjoituksissa. Esimerkiksi malliskeema ”vieraan vihollisen karkottamisesta” on kiinnostavaa pohdittavaa nykypäivän yleisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa.

Vaikka koululaisten kirjoitustaidot tai jäsenetelykyky eivät ole artikkelin ytimessä, päätoimittajana kiinnitin huomiota kirjoittajan huomioon, että aineistona olleista koululaisten kirjoituksista monet eivät muodostaneet yhtenäisiä narratiiveja, vaan tarjosivat lähinnä sattumanvaraisia havaintoja. Yksittäisten kirjoitustehtävien sisältöön vaikuttavat toki monet asiat, mutta koululaisten tietotaso ja ilmaisutaidot ovat olleet kuluneena talvena monien uutisten puheenaiheena.

Historiantutkijat joutuvat säännöllisesti pohtimaan sitä, miten tutkimustieto tavoittaa yleisönsä ja miten tietoa pitäisi välittää. Tutkimustietoa tulisi jakaa mahdollisimman selkeästi ja ymmärrettävästi. Tiedon julkistaja ei voi tulla loputtomasti vastaan, jos pohjatiedot ja yleiset taidot kuten asiatekstien lukutaito tai kirjoittamistaidot rapautuvat. Ja sitten taas toisaalta: historiallista tietoa ja keskustelua tulisi tuoda sinne, missä on kiinnostusta ja yleisöä. Jos historian tutkijoiden tieto ei vetoa yleisöön eikä tavoita sitä, löytyy muita, jotka kertovat menneisyydestä omien intressiensä mukaisesti. Martin artikkelin havaintoja voi ehkä miettiä tässäkin valossa – korostettakoon, että pohdintani ovat nyt omia jatkomietteitäni.

Kymmenisen vuotta sitten tuntui vielä vallitsevan optimismi, että uudet teknologiat auttavat tuottamaan ja luomaan tietoa uusilla, hyvinvointia ja ymmärrystä rakentavilla tavoilla. Tällä hetkellä yleiset odotukset eivät ole yhtä korkealla, vaikka median paniikkiuutisointi lyö ehkä turhan

korkeita laineita. Parinkymmenen vuoden tiedetoimittajan työt kuitenkin muistuttavat itselleni liki päivittäin, että mikään ei pysy pitelemättä: ei tietotaso, ei yleinen osaamistaso, ei tieteellinen tutkimus, ei tiedeviestintä, ei sen resurssit.

Kyseessä ei ole vain tämän päivän ongelma, vaan tiedon välittäminen ja historiasta käytävä keskustelu on puhuttanut *Historiallisen Aikakauskirjankin* sivuilla jo yli sadan vuoden ajan. *Historiallisen Aikakauskirjan* julkaisuhistoriaa käsittelee Petri Karosen syväluotaus, jossa tarkastellaan *Historiallisen Aikakauskirjan* kirjoittajien ja julkaisujen vaihtelua 120 vuoden aikana. Syväluotaus perustuu aikakauskirjan juhlaseminaarissa pidettyyn esitelmään ja tarjoaa sekä määrällistä että laadullista tietoa lehden historiasta ja artikkelimäärästä.

Lehden jälkipuoliskolta lukija puolestaan löytää lyhyitä puheenvuoroja, tiedeuutisia ja kirjarvioita. Painoonmenon aikoihin toimitukselle on myös kertynyt koko joukko lyhyitä ja pitkiä tekstejä, jotka eivät ehtineet tähän numeroon mutta jotka lupaavat kuluvallekin vuodelle monipuolisia artikkeleita niin teemanumeroihin kuin vapaateemaisiinkin numeroihin. Kesäkuussa ilmestyvä toinen numero käsittelee seksuaalisuuden historiaa, loppuvuodesta taas pohditaan kansakunnan ja nationalismin teemoja.

Joka numeron parissa kirjoittajat, refereet, toimitus ja muut yhteistyökumppanit ovat tehneet paljon työtä tekstien parissa, usein oman toimen ohella ja ilman kummoisempaa korvausta kuin kiitokset ja hiukan sumea akateemisen vaihtotalouden valuutta. Lämpimät kiitokseni teille kaikille, ja jatketaan keskustelua menneisyydestä ja sen merkityksestä niin *Historiallisessa Aikakauskirjassa* kuin muuallakin.

Anu Lahtinen
anu.z.lahtinen@helsinki.fi